

УДК 378.14:371

ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мосейчук Ю.Ю., к. н. із фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті акцентовано увагу на потенціалі інноваційних технологій у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури в процесі неперервної професійної підготовки. Розкрито сутність наукової дефініції «інноваційні технології» та охарактеризовані основні переваги. Висвітлено практичні можливості методу проєктів, інтерактивного та інформаційного навчання і тренінгових методик під час формування у майбутніх учителів фізичної культури високого рівня культури здоров'я.

Ключові слова: інноваційні технології, метод проєктів, інтерактивне та інформаційне навчання, тренінг, культура здоров'я, майбутні учителі фізичної культури.

В статті акцентовано увагу на потенціалі інноваційних технологій у формуванні культури здоров'я майбутніх учителів фізичної культури в процесі неперервної професійної підготовки. Розкрито сутність наукової дефініції «інноваційні технології» та охарактеризовані основні переваги. Освітлено практичні можливості методу проєктів, інтерактивного та інформаційного навчання і тренінгових методик у формуванні у майбутніх учителів фізичної культури високого рівня культури здоров'я.

Ключевые слова: инновационные технологии, метод проектов, интерактивное и информационное обучение, тренинг, культура здоровья, будущие учителя физической культуры.

Moseychuk Y.Y. THE POTENTIAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE FORMATION OF THE HEALTH CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION

The article focuses on the potential of innovative technologies in the formation of health culture of future teachers of physical education in the process of continuous professional training. The essence of the scientific definition «innovative technologies» was described and the main advantages were characterized. The practical possibilities of the project method, interactive and informational training and training methods during the formation of future teachers of physical education a high level of health culture are presented.

Key words: innovative technologies, project method, interactive and informational training, training, health culture, future teachers of physical education.

Постановка проблеми. Система вищої освіти в Україні передбачає ініціювання новітніх підходів та впровадження інноваційних технологій у професійну підготовку майбутніх фахівців, які володіють високою загальною і професійною культурою та мають сформовану культуру здоров'я. Нині підготовка нової генерації майбутніх учителів фізичної культури у ВНЗ вимагає інноваційних змін, які би стосувалися організації усього освітнього процесу, що допоміг би сформувати фахівців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток. Усе це потребує не тільки зростання якості знань студентів, але і підвищення рівня культури їхнього здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури перебували в центрі уваги П. Джуринського, Б. Долинського, І. Кувшинової, О. Міхеєнка, Ю. Палічука та ін. Інновації в освітньому процесі учительських кадрів із фізичного виховання популяризували І. Гринченко, С. Гумєнюк, Н. Довгань, Т. Круцевич та ін. Однак

ще не повною мірою висвітлено потенціал інновацій під час формування у майбутніх учителів фізичної культури високого рівня культури здоров'я.

Постановка завдання. Мета статті – обґрунтування потенціалу інноваційних технологій у формуванні високого рівня культури здоров'я у майбутніх учителів фізичної культури під час неперервної професійної підготовки та проаналізувати можливості методу проєктів, інтерактивного та інформаційного навчання і тренінгових методик у зазначеному контексті.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах глобальних трансформацій освітнього середовища особливої значущості набуває удосконалення фахової підготовки на основі впровадження інноваційних технологій навчання. Термін «інновація», на думку Н. Довганя, означає певне нововведення, що стосується того чи іншого аспекту освітньо-виховного процесу. Інноваційні технології у фізичному вихованні мають ґрунтуватися «на розвитку різноманітних форм мислення, творчих зді-

бностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях» [5, с. 17].

Погоджуємося із С. Гуменюком у тому, що «інноваційні технології навчання все ще не набули масового застосування у фаховій підготовці майбутніх учителів фізичної культури. У сфері фізичної культури і спорту досі переважає пасивна форма організації навчання студентів» [2, с. 68]. У цьому контексті назріла необхідність, зберігаючи наявні академічні традиції, принести й адаптувати нове, інноваційне у професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури, які б володіли високим рівнем культури здоров'я. Як доводить Л. Джигун, «в межах інноваційних технологій проведення лекційних та семінарських занять є насамперед інструментом вирішення конкретних прикладних завдань та спрямовує студентів на процеси самоактуалізації, пошуку власних індивідуальних рішень тих чи інших проблем» [4, с. 79]. У публікації І. Грінченко [1] зазначено, що фахова підготовка майбутніх учителів фізичної культури має враховувати нові умови, які з'являються завдяки сучасним міжнародним та національним вимогам до підготовки фахівців цієї галузі. З огляду на це констатуємо, що фахову підготовку майбутніх учителів фізичної культури доцільно розглядати як цілеспрямований процес, який відображає науково-методичні, обґрунтовані заходи, що безпосередньо спрямовані на формування протягом усього періоду навчання готовності студентів до професійної діяльності з організації фізичного виховання школярів, враховуючи сучасні вимоги щодо культури здоров'я.

Досить слушною є позиція О. Болотіної, Т. Круцевич та Д. Мельничука, які головним аргументом щодо доцільності використання інноваційних технологій у професійній підготовці учителів фізичної культури вважають те, що ще зі студентської лави студенти повинні вміти планувати, організувати і проводити заняття з використанням інноваційних технологій; застосовувати на заняттях сучасні засоби і методи фізичного виховання, адекватні змісту інноваційних технологій; оцінювати ефективність використання інноваційних технологій і контролювати якість освітнього процесу.

Інноваційні технології доцільно розглядати як ефективний засіб формування вчителя-новатора, який володіє високим рівнем культури здоров'я, має ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку. При цьому

інноваційні технології у формуванні культури здоров'я – це не лише авторські ідеї, підходи, технологічні методи, які досі не використовувались, а й комплекс елементів або окремі елементи з прогресивними засадами, що дають змогу ефективно забезпечувати розвиток і саморозвиток особистості майбутнього фахівця з високим рівнем культури здоров'я. Погоджуємося з висновком українських науковців С. Гуменюка, О. Куц, О. Пехоти та Л. Сергієнка у тому, що одним із напрямів модернізації сучасного освітнього процесу є теоретико-методичне обґрунтування запровадження інноваційних технологій у практику підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Інноваційні технології розглядаються як вагомий чинник, що впливає на розвиток професійних здібностей студентів, дає змогу перетворювати знання у практичні вміння.

До основних переваг інноваційних технологій під час формування високого рівня культури здоров'я випускника факультету фізичного виховання віднесено отримання досвіду культури ведення дискусії та обстоювання власної позиції; вироблення вміння приймати спільні рішення; вдосконалення комунікативних навичок, умінь спілкуватися, доповідати. Встановлено, що інновації впливають на швидкість включення студентів у навчальну діяльність, підвищують стійкість інтересу до пізнавальної діяльності, розвивають наполегливість у вирішенні навчальних задач, які спрямовані на збереження культури здоров'я, формують здатність до самостійного навчання у сфері зміцнення здоров'я. І головне – інноваційні педагогічні технології безпосередньо впливають на переведення зовнішньої мотивації вагомості пізнавальної діяльності в контексті культури здоров'я у внутрішню. Ці технології спрямовані на те, щоб майбутні учителі змогли самостійно усвідомлювати значущість своєї майбутньої професії, проаналізували свої можливості щодо зміцнення здоров'я. Порівняно із традиційними підходами вони не лише формують базові професійні компетенції для майбутніх фахівців, а й забезпечують надійний «фундамент», з якого розпочнеться оволодіння новим освітнім простором у галузі формування культури здоров'я.

Серед значної кількості інноваційних педагогічних технологій, які є ефективними у формуванні культури здоров'я, було виокремлено метод проектів, інтерактивне навчання, інформаційне навчання, тренінгові методики. Вони цілеспрямовано впроваджувалися під час вивчення майбутніми учителями фізичної культури таких навчальних дисциплін, як «Спортивно-педагогічне удосконалення» (8 кредитів; 5–6-й семестри),

«Теорія і методика фізичного виховання» (4 кредити; 6-й семестр), «Загальна теорія здоров'я» (4 кредити; 7-й семестр), «Основи здорового способу життя» (4 кредити; 8-й семестр), «Основи здорового харчування» (3 кредити; магістратура), спецкурс «Теорія і практика формування культури здоров'я в школярів» (4 кредити; магістратура).

Метод проектів – це педагогічна інновація, яка спрямована на самореалізацію особистості шляхом розвитку професійних, інтелектуальних можливостей і творчих здібностей. Цінність цієї технології полягає у використанні самостійної проектувальної діяльності студентів як основного засобу їхнього професійного розвитку. Майбутні фахівці стають активними учасниками освітнього процесу, відбувається спрямування практичної діяльності у дослідницький та пошуковий напрям. Ефективність проектних методик зумовлена тим, що вони особистісно-орієнтовані, підвищують зацікавленість навчально-пізнавальною діяльністю та передбачають сукупність творчих, пошукових і проблемних методів.

В основу методу проектів покладено розвиток пізнавальних інтересів студентів, умінь самостійно конструювати свої знання, розвивати практичні вміння щодо формування культури здоров'я. Проектування орієнтоване на активізацію самостійної діяльності студентів. Основними вимогами до використання методу проектів були: наявність значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми у сфері культури здоров'я, яка вимагає інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її вирішення; практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів; структурування змістової частини проекту (із зазначенням поетапних результатів); використання дослідницьких методів (визначення проблеми та завдань дослідження, висунення гіпотези їх вирішення; обговорення методів дослідження; оформлення кінцевих результатів; аналіз отриманих даних; підбиття підсумків, висновки).

У практичному аспекті проблемно-орієнтований проект заснований на міждисциплінарному підході та являє собою сумісну роботу студентів у групі за темою, яка була обрана згідно з інтересами її учасників, що виконується під керівництвом викладача. Студенти розподіляються по 2–8 осіб. Причому група консолідовано обирає тему (проблему), яка становить цінність для професійної діяльності майбутнього учителя фізичної культури, а тому може зацікавити їх під час подальшої професійної кар'єри.

У процесі підготовки майбутніх учителів фізичної культури ми застосовували різні

види проектів – дослідницькі, творчі, інформаційні, практико-зорієнтовані. Так, як індивідуально-дослідне завдання кожній групі студентів було запропоновано розробити практико-орієнтований проект «Культура здоров'я у професійній діяльності майбутнього вчителя». Термін виконання проекту – один семестр. На основі порад Н. Мітіної [6] до основних критеріїв оцінки розробленості проекту віднесено значущість і актуальність висунутих проблем; необхідну і достатню глибину проникнення в проблему, залучення для її вирішення знань з різних галузей; повноту, змістовність проекту; актуальність та перспективність проекту. Отже, в результаті студенти самостійно і спільними зусиллями вирішували проблему, застосовували необхідні знання (часом із різних галузей), одержали реальний і відчутний результат. Таким чином, в основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок та вмінь самостійно конструювати свої знання щодо культури здоров'я.

Інтерактивне навчання обране з огляду на те, що воно формує здатність бачити проблемну ситуацію, виходити з неї, дає змогу обґрунтовувати свої позиції, життєві цінності. Ми підтримуємо думку Р. Гуревича [3, с. 31], що інтерактивне навчання дає змогу значно урізноманітнити досить однотипну форму пізнання навколишньої дійсності. Вважаємо, що упровадження у професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури інтерактивних технологій є важливим чинником підвищення якості процесу формування культури здоров'я, а також приведення її у відповідність до сучасних правил і норм світового рівня. Науковці Т. Вахрушева, Дуткевич, С. Кашлев, М. Кларін, І. Мельничук, Н. Наволокова та Г. П'ятакова одностайні у тому, що інтерактивне навчання є основним джерелом навчального пізнання, адже педагог не дає готових знань, а спонукає учасників педагогічного процесу до самостійного пошуку. Суть навчання за інтерактивними технологіями полягає у тому, що навчальний процес відбувається в основному шляхом постійної активної взаємодії всіх учасників педагогічного процесу, а педагог виконує функцію помічника у роботі.

Встановлено, що ця інноваційна педагогічна технологія розвиває вміння співпрацювати, вступати у партнерське спілкування, створювати ситуацію успіху та творчої співпраці. Однією з основних умов інтеракції є робота в групах (парах, трійках). Інтерактивні технології, які доцільно використовувати у підготовці майбутніх учителів фізичної культури, охоплюють окремі інтерактивні методи і прийоми, які стимулюють процес пізнання, а також умови і процедури, за допомогою

яких можна досягнути запланованих результатів у процесі формування у студентів теоретичних знань із культури здоров'я. Нами було на практиці доведено, що за умови організації навчального заняття на основі інтерактивного навчання були отримані якісні зміни у рівні сприйняття навчального матеріалу. Тобто матеріал студенти сприймають через особистісну призму власних переживань та емоцій, теоретична інформація набуває особистісного сенсу, замість «вивчити», «запам'ятати» студенти отримали змогу «обдумати», «застосувати». Як позитивний момент розцінюємо і той факт, що у більшості студентів спостерігається якісна зміна рівня оволодіння головними мисленнєвими операціями, такими як аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування. Вони навчилися компетентно відстоювати свою позицію щодо збереження та зміцнення здоров'я, можуть довести вагому роль у формуванні культури здоров'я фізичного виховання.

Під час формування культури здоров'я акцент було зроблено на використання інформаційного навчання, яке безпосередньо пов'язане з використанням мультимедійних технологій та створенням мультимедійних продуктів, у яких об'єднуються текстова, графічна, аудіо- та відеоінформація, анімація. Як доводить І. Ратинська [7], в умовах модернізації освіти в навчальних закладах знайшли широке застосування мультимедійні засоби навчання. «Мультимедіа – це ефективна інтерактивна технологія, що забезпечує роботу з нерухомими зображеннями, відеозображеннями, анімацією, текстом і звуковим рядом» [7, с. 118]. Нині, як доводять науковці, мультимедіа-технології перетворили комп'ютер на повноцінного співрозмовника, що дало студентам змогу, не виходячи з навчальної аудиторії, бути активними учасниками лекцій, брати участь у конференціях, діалогах.

Як показує наш власний досвід, використання мультимедійних проекторів, комп'ютерів, ноутбуків, інтерактивних дощок, мультимедійних екранів дає змогу зробити процес навчання більш яскравим, цікавим і дієвим, тому що не тільки викладач, а й студенти можуть використовувати електронні носії, завантажувати і роздруковувати тексти, які допомагають в опануванні теоретичного матеріалу. Розроблення спеціальних презентацій, перегляд фільмів спортивної тематики, створення студентами під керівництвом викладачів навчальних веб-нарів дали змогу майбутнім фахівцям візуально сприйняти правильність виконання тієї чи іншої вправи та сформувані правильний підхід щодо дотримання здорового способу життя.

У цьому контексті під час вивчення магістрантами спеціальності «014 Фізична культура»; кваліфікації «Магістр освіти, вчитель фізичної культури, організатор спортивно-масової роботи, туристичної роботи» такої навчальної дисципліни, як «Основи здорового харчування» (3 кредити, 24 год. – аудиторна робота (12 год. лекцій та 12 год. семінарів), 66 год. – самостійна робота) було розроблено цілий комплекс мультимедійних презентацій, а саме: Тема 1. «Вода – джерело життя»; Тема 2. «Здорове білкове харчування»; Тема 3. «Здорове вуглеводневе харчування»; Тема 4. «Користь та шкода від жирів»; Тема 5. «Збалансований сніданок»; Тема 6. «Клітинний голод та механізми його подолання»; Тема 7. «Кислотно-лужний баланс»; Тема 8. «Антиїжа та її шкода для організму»; Тема 9. «Загальні підходи до розрахунку харчової цінності продуктів харчування»; Тема 10. «Метаболізм та очистка організму».

У нашому баченні мультимедійні технології під час лекційних та семінарських занять перетворюють комп'ютер на повноцінного помічника, дадуть студентам змогу, не виходячи з навчальної аудиторії, бути присутніми на лекціях видатних учених, брати участь у конференціях, діалогах. Вважаємо, що за незначної кількості аудиторного навчального часу саме за допомогою мультимедійного супроводу можна розширити теоретичний діапазон знань майбутніх фахівців та сформувати у них культуру здоров'я в галузі правильного харчування.

Вагомим потенціалом володіють тренінгові методики, які являють собою особливим чином організовану взаємодію членів малої групи, у якій здійснюється вплив, спрямований на розвиток в особистості компетентності у певному виді діяльності. Було встановлено, що під час проведення тренінгу відбувається поєднання декількох інноваційних методик (ділова гра, дискусія, рольові ігри, творчі ігри), які сприяють розвитку в учасників тренінгу професійної компетентності в галузі культури здоров'я. Використання тренінгів дає змогу поглибити такі поведінкові реакції, як усвідомлення своїх власних мотивів, поглиблення відповідальності за самого себе, прийняття себе таким, яким є на даний момент, та здійснити реальну спробу перевести зовнішню мотивацію до вдосконалення когнітивного та конативного складників культури здоров'я у внутрішню. Включаючи інтерактивний тренінг в освітній процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, викладачі принципово змінюють свою роль, вони стають фасилітаторами, помічниками студентів і супроводжують їх на шляху особистісного зростання.

Майбутня професійна діяльність учителя фізичної культури, змодельована у процесі тренінгу, дає студентам максимальні потенційні можливості одночасного і найбільш повного задоволення базових потреб щодо формування культури здоров'я. У безпечній ігровій ситуації учасники тренінгу впевнилися у власних переконаннях щодо вибору власної траєкторії формування культури здоров'я, визначилися щодо власних моральних принципів і переконань у доцільності ведення здорового способу життя та потенціалі технологій, що зберігають здоров'я. Усі це допомогло майбутнім фахівцям змінити свою життєву позицію. Робота викладачів була спрямована на формування у студентів бажання навчитися глибоко рефлексувати свою діяльність щодо сформованості культури здоров'я, свого ставлення до його зміцнення та збереження, навчитися аналізувати свої уявлення про сутність і зміст своєї майбутньої професійної діяльності у зазначеному контексті.

На основі опрацювання тренінгових методик, які пропонують науковці-педагоги, а також фахівці з фізичного виховання, було обрано комплекс практичних вправ та завдань, які максимально повно впливають на формування у студентів культури здоров'я. Із практичної позиції вагому роль відіграли такі тренінгові вправи, як «Простір життя», «Перспективи», «Ключі» (спрямовані на пошук і розширення наявних перспектив та тренування навичок довготривалого планування); «Професійний портрет», «Цінності професійної діяльності», «Життєве кредо» (передбачали формування позитивного образу професійних цілей та цілеспрямовану роботу над їхньою реалізацією); «Карта моїх цілей», «Професіограма», «Плюс і мінус», «Моя мета» (виявлення професійного образу та формування професійних якостей).

Висновки з проведеного дослідження. Отже, сучасний стан розвитку вищої освіти в Україні вимагає від викладацького складу творчого підходу до організації освітнього процесу, певної новизни, яка спричиняє формування креативної особистості, здатної до активної діяльності у сфері збереження та зміцнення здоров'я. У формуванні конкурентоспроможного фахівця, здатного втілювати інноваційні складники культури здоров'я у свою майбутню професійну діяльність, вагому роль посідає упровадження інноваційних педагогічних технологій. Під час організації педагогічного процесу, спрямованого на формування високого рівня культури здоров'я майбутніх фахівців, необхідно переосмислити зміст професійної підготовки, вдосконалити конкретні форми та методи його організації, створити відповідну

навчально-матеріальну базу. У контексті професійної підготовки студентів спеціальності 014 «Середня освіта. Фізична культура» ми притримуємося позиції про потребу впровадження інноваційних педагогічних технологій, які дадуть змогу суттєво вдосконалити рівень культури здоров'я. Зауважимо, що варто надавати перевагу методам та формам, що мають творчий та дослідницький характер і спрямовані на вдосконалення теоретичної, методичної й особистісно-професійної підготовки студентів. Актуальним вважаємо запровадження методу проєктів, інтерактивного навчання, інформаційного навчання, тренінгових методик.

Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук найбільш ефективних педагогічних умов, що впливатимуть на процес формування культури здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гринченко І.Б. Сучасні напрями впровадження інновацій в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури. [Електронний ресурс] / І.Б. Гринченко – Режим доступу: <http://www.nniif.org.ua/File/12gibsnv.pdf>
2. Гуменюк С.В. Фахова підготовка майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій – вимога часу / С.В. Гуменюк // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2016. – Випуск 2 (39). – С. 68–70.
3. Гуревич Р. Впровадження нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес / Р. Гуревич, М. Кадемія // Професійно-технічна освіта. 1999. – № 1. – С. 30–34.
4. Джигун Л.М. Використання інноваційних технологій на заняттях у вищому навчальному закладі / Л.М. Джигун // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 30–31 березня 2017 р.). – Хмельницький: ХНУ, 2017. – С. 78–79.
5. Довгань Н.Ю. Інноваційні педагогічні технології формування фізичної культури студентської молоді ВНЗ у процесі поза аудиторної спортивно-масової роботи / Н.Ю. Довгань // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Серія: Педагогічні науки, 2016 – № 6 (303) жовтень, 2016. – Частина II – С. 15–25.
6. Митина Н.А. Современные педагогические технологии в образовательном процессе высшей школы / Н.А. Митина, Т.Т. Нуржанова // Молодой ученый. – 2013. – №1. – С. 345–349.
7. Ратинська І. Інтерактивні технології та їх роль у підвищенні якості професійної освіти / І. Ратинська // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр. / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – № 6 (80). – Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2016. – С. 114–122.